

decim Psalmi canerentur. Concilium autem Tur. II. cap. 19. Vesperinam horam, in qua duodecim Psalmi Angelo doctore canuntur, dicit esse horam duodecimam. Itaque ex definitione Concilii ante annos mille celebrati, habemus horam vespertinam, proprie esse duodecimam, quæ diem artificialem claudit.

His accedit ratio ex proportione, quam habet officium vespertinum cum matutino, id est, cum laudibus, has enim vocant omnes veteres matutinum. Sunt enim hæc duo officia valde similia. Nam habent sæpe antiphonas easdem, eundem hymnum, idem capitulum, easdem commemorationes, eundem numerum et ordinem psalmorum: igitur par est, ut sicut matutinum celebratur paulo ante ortum solis, in extrema hora noctis, ita vespertinum celebretur paulo ante occasum solis in extrema hora diei. Quod item confirmatur ex illis verbis hymni vespertini: « Jam sol recedit igneus, infunde lumen cordibus ». Et denique ex eo, quod veteres vespertinum officium accensa lucerna celebrandum esse dicunt, ut perspicuum est ex illis verbis S. Hieronymi in epist. ad Letam de institutione filiae: « Assuescat accensa lucerna reddere sacrificium vespertinum ». Neque enim lucerna necessaria est hora decima, vel undecima inchoante, cum adhuc sol clarissime luceat; sed hora duodecima sole jam occumbente, præsertim in locis obscurioribus, qualia oratoria esse solent, omnino lucernæ lumine indigemus.

Quod autem Joannes Cassianus lib. III. de institutis cœnobiolorum, cap. 3. dicit, lucernam horam esse undecimam, non infirmit, sed confirmat sententiam nostram. Loquitur enim ipse de hora undecima jam exacta. Nam accommodat laudes officii vespertini ad opus illorum, qui hora undecima vocantur ad vineam. Illos autem hora undecima exacta operari cœpisse, et usque in finem duodecimæ operatos, testatur Evangelium, Matth. xx. *Hi novissimi una hora fecerunt, etc.*

Restat officium Completorii, quod non esse æque antiquum, ac officia reliquarum horarum, recte observavit Radulphus de rivo in libro de can. observat. propos. 14; indicat enim tempus completorii obscure sanctus Ambrosius lib. III. de Virginibus. Sed expressam mentionem invenio, primum apud

(1) Mat. XX, 12.

Græcos in quæst. 37. S. Basili ex regulis fusius explicatis: apud Latinos autem et nomen et tempus Completorii primum invenio in Regula sancti Benedicti cap. 16.

Porro tempus canonicum Completorii est initium noctis ante finem crepusculi vespertini. Id enim satis aperte colligitur ex omnibus antiquis auctoribus. Nam Isidorus lib. I. de officiis, cap. 21. Amalarius lib. IV. de officiis Eccles. cap. 8. et in lib. de ordine antiphonarii, cap. 7. Hugo de S. Victore lib. II. de officiis divinis, cap. 7. Rupertus lib. I. de officiis divinis, cap. 7. et alii dicunt, Completorium ad noctem pertinere, et post cœnam, et omnia alia opera, quæ somnum præcedunt, debere persolvi. S. autem Basilius loco citato dicit, primis se jam noctis intenditibus tenebris completorium persolvendum, et in eo Psalmum xc. recitandum, ut quies, quam sumus capturi, inoffensa, et ab omni perturbatione sit libera.

Unus est ex antiquis Rabanus, qui in lib. II. de institut. cleric. cap. 8. dicit, Completorium hora undecima celebrandum. Sed videndum est, ne forte sit vitium librarium. Nam cap. 7. disertis verbis idem auctor dicit, vespertinum officium in fine diei, sole occidente, celebrandum esse; et paulo post adjungit Vesperam dici a sydere, quod sole occidente exoritur. Quomodo igitur ista coherent, ut Completorium, quod omnium consensu Vesperas sequi debet, non præcedere, persolvendum sit hora undecima, si Vesperæ persolvuntur in fine diei sole occidente et vespero oriente?

Quod autem Smaragdus Abbas in comment. ad cap. 16. Regulæ S. Benedicti dicere videtur, horam duodecimam ad Completorium pertinere, non habet difficultatem. Tum quia fortasse non loquitur de Completorio, sed de Vesperis; neque enim Completorium, aut Vesperas nominat cum horæ duodecimæ mentionem facit, et præterea duodecimam illam horam horæ nonæ immediate subjungit; ac per hoc de vespertino officio loqui videtur. Tum quia per horam duodecimam intelligere possumus duodecimam jam exactam, quæ coincidit cum prima hora noctis inchoata.

Ad veterum auctoritatem accedit manifesta ratio. Nam officium Primæ, et Completorii eam inter se proportionem et similitudinem habent, quam matutinum et vesperti-

num. Sunt enim officia simillima, cum habeant eundem numerum et ordinem psalmorum et precum, et præterea symbolum, confessionem, etc. Sicut igitur officium Primæ persolvitur prima hora diei, sic officium Completorii persolvi debet prima hora noctis; quemadmodum quia laudes matutinæ celebrantur ultima hora noctis, vespertinae laudes celebrari debent, ut jam ostendimus, ultima hora diei. Et sane totum officium Completorii, si quis illud recte inspiciat, nihil aliud sonat, nisi præparationem ad nocturnam requiem.

Quod vero quidam objiciunt, verba illa, « Te lucis ante terminum », indicare Completorium, persolvendum ante occasum solis; item sepulturam Domini, quæ in officio Completorii recolitur, factam esse ante solis occasum; facile dissolvitur. Nam terminus lucis non est occasus solis, sed finis crepusculi. Ideo enim ad primam, ut significetur exortus solis, non autem solius lucis, non dicitur, « Jam lucis orto lumine », sed, « Jam lucis orto sydere », id est, sole. In Completorio vero nulla fit mentio syderis, sive solis, sed solius lucis, quæ in fine crepusculi terminatur.

Porro sepultura Domini eadem hora facta est, quæ depositio ex cruce. Non enim inter depositionem et sepulturam aliquod spatium temporis interjectum fuit. Quia vero duo mysteria sunt, quamvis uno tempore peracta, ideo placuit Ecclesiae unum commemorare suo tempore, id est, in Vesperis; alterum in hora consequente, id est, in Completorio; ut omittam officium Completorii, non propter solam memoriam Dominicæ sepulturæ, sed propter alias causas institutum fuisse; ac potissimum, ut in eo gratiæ Deo agerentur pro beneficiis diurnis, et indulgentia imploraretur pro peccatis toto illo die commissis, ac demum contra nocturna pericula et tentationes, Dei gratia peteretur: atque ita officium in matutino crepusculo inchoatum, in vespertino crepusculo completeretur.

CAPUT XII.

Referuntur hæretici, qui horas canonicas reprehendunt.

Non defuerunt unquam hæretici, qui vel omnino, vel ex parte aliqua officium Eccle-

siasticum reprehenderent. Primum enim Paulus Samosatenus circa annum Domini 280. Ecclesiam Catholicam arguebat, quod hymnos ab hominibus compositos, et qui in sacris litteris non haberentur, Christo decantaret. Quocirca ipse eos tanquam neotericos, et nuper inventos ab Ecclesia sua removit. Refert hanc hæresim Eusebius lib. VII. hist. cap. 26.

Deinde, Vigilantius non totum quidem officium ecclesiasticum, sed nocturnas vigiliis reprehendebat, ut refert S. Hieronymus in epist. ad Riparium. Atque hæc videtur esse hæresis illorum, quos Isidorus in lib. I. de officiis, cap. 22. dicit, vocari solitos nyctazontes, id est, somniculosos.

Post aliquot sæcula Joannes Wicleffus multa contra horas canonicas scripsit, quæ referuntur et refelluntur a Thoma Waldensi tom. 3. de sacramentalibus, cap. 24. Non diu post in Boemia Taboritarum hæresim fuisse, frustra tempus teri in horis canonicis persolvendis, testis est Aeneas Sylvius in lib. de origine Boemorum, cap. 35.

Hoc nostro sæculo Martinus Lutherus in lib. de abroganda Missa extremo, ritum Ecclesiæ improbat, quem servat in horis canonicis; et re ipsa sustulit in regionibus, quas a fide Catholica alienare potuit. Quamvis postea instituerit ipse quoque suas quasdam horas canonicas, sed brevissimas, et ordine perverso, ut Apostolum Satanae dicebat: præcepit enim, ut mane tres dicerentur Psalmi, et tres ad Vesperam. Cantica quoque, « Te Deum laudamus », et « Benedictus Dominus Deus Israel », et symbolum Athanasii recitari voluit, non mane, ut in Ecclesia fieri consuevit, sed vespere, ut videlicet nihil sibi commune esse cum Ecclesia Catholica demonstraret.

Illyricus in Centuriis passim reprehendit summos Pontifices, quod officium Ecclesiasticum instituerint, vel auxerint, vel ornarint, sed insignis est locus Centur. 6. cap. 10. colum. 674. ubi de Pelagio I. loquens, sic ait: « Notis Antichristi hic quoque insignis fuit. Nam constituit, ut Clerici quotidie canonicas horas septies cantarent, ut habetur 91. distin. can. Eleutherus frater ». Quo loco tria sunt breviter observanda. Primum, non haberi in canone illo citato, verbum ullum de horis canonicis septies decantandis, sed solum de vigiliis in quadam particulari Ecclesia celebrandis. Alterum, non solum reliquas horas, sed etiam noc

turnas, ad quas proprie vigiliæ pertinent, antiquissimas esse, ut mox ostendemus ex Patribus, qui Pelagii Pontificatum longe præcesserunt. Tertium, miram esse illam Illyrici consecutionem, Pelagius Papa instituit horas canonicas, igitur notis Antichristi insignis fuit. Quis enim unquam inter Antichristi notas posuit, instituere horas canonicas, id est, officium statis horis Deum laudandi ac precandi? nonne Antichristus iuge sacrificium auferet, Daniele teste? nonne efferet se, teste Apostolo, super omne quod dicitur Deus; quomodo igitur credibile est ab illo instituendum esse iuge sacrificium laudis et precatationis Deo nostro, et Christo ejus, cujus ipse hostis acerrimus erit?

Jam vero Joannes Brentius in Confessione Wirtembergensi cap. de horis canonicis, quatuor in usu canonicarum horarum reprehendit. Primo, quod instituatur certum hominum genus, id est, sacerdotes, ad canonicas horas persolvendas. Secundo, quod persolvantur horæ illæ lingua aliena, quæ vulgo Ecclesiæ non sit nota. Tertio, quod sine intermissione die, noctuque hoc officium persolvatur. Quarto, quod hoc fiat, non ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus, sed ut merito hujus operis mitigemus iram Dei, et expiemus peccata hominum coram Deo.

Sed primum illud de ministris tractabitur infra suo loco. Alterum de lingua vulgari, tractatum est a nobis in II. lib. de verbo Dei, cap. 15. et 16. neque aliquid novi hoc loco scribendum occurrit. De tertio disseremus cap. seq. id enim est hujus loci proprium. Quartum partim est falsum, partim commune orationi cum aliis operibus bonis. Falsum est enim non decantari a nobis laudes Dei, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus. Hunc enim fructum inter alios, et quærent et referunt omnes pii, qui rite divinum officium canunt, vel legunt. Commune vero est orationi cum aliis bonis operibus, ut sit meritoria et satisfactoria, ut supra ostendimus.

Similia scribunt contra horas canonicas Tilmanus Heshusius in lib. de sexcentis erroribus Pontificiorum tit. 24. num. 7. et alii passim.

CAPUT XIII.

Demonstratur antiqua et rationalis institutio canonicarum horarum.

Adversus prædictos hæreticorum errores nos breviter ostendemus antiquam et rationabilem institutionem esse canonicarum horarum, ac primum de ipsis horis, deinde de iis, quæ leguntur, aut canuntur in officio ecclesiastico breviter disseremus.

Quod igitur ad Horas attinet, habemus exempla Prophetarum et Apostolorum; testimonia veterum Patrum, et antiquæ Ecclesiæ consuetudinem; rationes denique, et causas hujus institutionis.

Veniamus ad exempla, Propheta David septies in die laudem dicebat Deo. Psalm. cxviii. Quod si ille in bellis, et regni administratione occupatus, septies in die, sine intermissione, Deum precabatur et laudabat, quid habet Brentius, quod queratur, si sacerdotes, quorum proprium munus est vacare Deo, septies in die sine intermissione orationi et laudibus divinis insistant?

Sed audiamus exempla de singulis horis. De nocturna oratione idem David in eodem Psalm. cxviii. *Media*, inquit, *nocte surgebam ad confitendum tibi* (1). Dominus quoque non solum media nocte orabat, sed etiam pernoctabat in oratione Luc. vi. et Apostolus Paulus, et Silas in ipso etiam carcere media nocte orantes laudabant Deum act. xvi.

De laudibus matutinis habemus illud Psalm. v. *Mane exaudies vocem meam, mane astabo tibi et videbo*. Et illud Psalm. lxii. *In matutinis meditabor in te*. Et illud Psalm. cxviii. *Prævenere oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua* (2).

De Prima, Tertia, Sexta et Nona explicat Beda illud II. Esdr. ix. *Legerunt in volumine legis Domini Dei sui quater in die, et quater confitebantur, et adorabant Dominum Deum suum*. Item illud Daniel. vi. *Tribus temporibus in die flectebat genua, et adorabat, confitebaturque coram Deo* (3). Exponunt Cyprianus in serm. 6. et Hieronymus in comment. Danielis, de hora tertia, Sexta et Nona.

Eisdem horas legimus in Actis Apostolorum. Nam hora Tertia Apostoli orantes accipiunt Spiritum sanctum, Actor. II. hora

sexta Princeps Apostolorum ascendit in superiorem adium partem, ut orationi vacaret, Act. x. Denique Petrus et Joannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam., Act. III. De officio vespertino propheta David Psalm. liv. *Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam*. Et Psalm. cxl. *Elevatio manuum nearum sacrificium vespertinum* (1).

Jam ex Patribus plurima testimonia adferri possunt, numquam enim in Ecclesia Christiana non fuit consuetudo laudandi, precandique Deum nocturno tempore, præterea Mane, hora Tertia, Sexta, Nona, et ad Vesperam. Proinde qui hunc usum rejiciunt, quod faciunt omnes hujus temporis hæretici, vel imperiti sunt antiquitatis, vel nimium impudentes novatores.

Clemens Romanus lib. viii. Apostolicarum constitutionum, cap. 40: « Preces, inquit, vestras facite diluculo, hora tertia, sexta, nona, vespere, et in galli cantu ».

S. Cyprianus in serm. 6. qui est de oratione Dominica: « In orationibus, inquit, celebrandis invenimus observasse cum Daniele tres pueros in fide fortes, et in captivitate victores, horam tertiam, sextam et nonam ». Et paulo post: « Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquitus observatas, orandi nunc et spatia, et sacramenta creverunt. Nam et mane orandum est, ut resurrectio Domini matutina oratione celebretur. Recedente item sole, ac die cessante, necessario rursus orandum est ». Et infra: « Qui autem in Christo, hoc est, in lumine semper sumus, ne noctibus ab oratione cessemus ».

S. Athanasius in lib. de Virginitate, sive de meditatione: « Habeto, inquit, psalterium et psalmos edisce. Sol exoriens videat librum in manu tua; post tertiam horam peragito communionem, quoniam hac hora adductum est lignum crucis. Sexta hora celebrato preces cum psalmis, plorationibus et obsecrationibus, quoniam hac hora Filius Dei sublatus est in crucem. Hora nona rursus esto in hymnis et laudibus Dei cum lacrymis, confitens peccata tua. Deo supplica, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit spiritum. » Et infra: « Hora duodecima majorem et crebriorem celebra communionem cum virginibus tuis, etc. ». Item in eodem lib.: « Media, inquit, nocte

surgito, et laudato Dominum Deum tuum ».

Sanctus Ambrosius in Psalm. cxviii. serm. 8. meminit orationis, quæ fit media nocte, in meridie, et vespere. Et in lib. III. de Virginibus notat sex tempora orandi, cum surgimus mane, cum est prodeundum, ante prandium, post prandium, hora incensi, et cum pergimus cubitum. Quæ tempora cum solemnium orationum tempora ad ipso vocentur, videntur omnino significare horam matutinam, tertiam, sextam, nonam, vespertinam et Completorii. Exstant etiam sancti Ambrosii hymni pro singulis horis canonicis.

Sanctus Basilius in regulis fusius explicatis quæst. 37. earundem horarum multo apertius meminit; nam cum dixisset, non esse negligendas præscriptas orationes statis temporibus, quas in conventibus observari solemne est et quotidianum, continuo enumerat tempora, et singulorum rationes reddit. Tempora vero illa his nominibus appellat: « Matutinum, horam tertiam, sextam, nonam ». Addit præterea officium « completæ diei », id est, Vesperas, et officium, « initio tenebrarum pro quiete nocturna captanda », id est, Completorium, et officium, « media noctis », id est, vigiliis nocturnas.

S. Hieronymus in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis: « Horam Tertiam, inquit, Sextam, Nonam, diluculum quoque, et Vesperas, nemo est qui nesciat ». Et infra: « Noctibus quoque bis, terque surgendum ». Et in epist. ad eandem de obitu Paulæ: « Mane, inquit, hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis medio per ordinem psalterium cantabant ». Similia habet idem auctor in epist. ad Letam de institutione filiae. S. Joannes Chrysostomus homil. 59. ad populum Antiochenum, describens monachorum consuetudinem: « Ante lucem, inquit, cum gallus vocem dederit, omnes statim cum reverentia somnum deponentes exsurgunt, excitante eos prælato, et consistunt sanctum constituentibus chorum, et statim manus extendentes sacros hymnos decantant ». Et infra de diurnis precibus: « Tertiam, inquit, sextam, nonam, et vespertinas orationes celebrant, et in quatuor partes diem dispartiti, dum singulæ partes implentur, psalmodiis et hymnis Deum venerantur ».

S. Augustinus serm. 55. de tempore:

(1) Ps. CXVIII, 42. — (2) Ps. V, 4; ibid. LXII, 7; ibid. CXVIII, 148. — (3) II Esd IX, 3; Dan. VI, 10.

(1) Psal. LIV, 18; ibid. CXL, 2.

« Rogo, inquit, vos ad Vigiliis maturius surgite; ad Tertiam, ad Sextam, ad Nonam, ante omnia convenite ».

Joannes Cassianus lib. II. de institutis cœnobiorum disserit de officio nocturno, et lib. III. de diurno, et nominat horam matutinam ante ortum solis, et rursus aliam matutinam orto jam sole, id est, Primam, deinde Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas.

S. Benedictus, in Regula cap. 16: « His, inquit, horis referamus laudes creatori nostro, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespere, Completorio, et nocte surgamus ad confitendum ei ».

Præter hos Patres, multi alii gravissimi, doctissimique scriptores singularum horarum canonicarum tempora, et mysteria explicant. Isidorus lib. I. de officiis divinis, Amalarius lib. IV. de officiis Ecclesiasticis, Rabanus lib. II. de institutione clericorum, Hugo de S. Victore in lib. II. de officiis Ecclesiasticis, Rupertus Tuitiensis in lib. I. de divinis officiis, ex quibus Rabanus lib. II. de institutione clericorum, cap. 9. usum hunc toti Ecclesiæ communem esse testatur, his verbis: « Iste, inquit, est Catholicus ordo divinarum celebrationum, qui ab universa Ecclesia Christi incommutabiliter servatur ». Atque hæc de testimoniis Patrum.

Porro rationes variæ adferuntur a Patribus, sed tres videntur esse præcipuæ. Prima ratio est, quam assignat sanctus Cyprianus in sermon. 6. ut videlicet in honorem sanctissimæ Trinitatis tertia quaque hora Deum laudemus. Nam horæ canonicæ antiquissimæ sunt, ut diximus, tertia, sexta, nona, duodecima, quæ totum diem in quatuor ternarios horarum dividunt; quibus addebantur quatuor vigiliæ nocturnæ, quæ terminabantur hora tertia, sexta, nona, duodecima noctis, et noctem totam in alios quatuor horarum ternarios dividebant.

Secunda ratio est, ut beneficium creationis commemoremus, et pro eo conditori rerum omnium gratias agamus. Ideo enim sunt horæ septem diurnæ, quoniam septem diebus creavit Deus cœlum et terram, et omnia quæ in cœlo et in terra continentur. Additur autem hora octava, id est, officium nocturnum pro spe resurrectionis, quæ per diem octavam significari solet. Noctu autem futuram resurrectionem, Dominus ipse admonuit cum ait Lucæ XVII. *In illa nocte erunt duo in*

(1) Luc. XVII, 34; Mat. XXV, 6.

lecto, unus assumetur, alter relinquetur. Et Matth. XXV. Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obviam ei (1).

Tertia ratio, eaque potissima, quam reddunt sancti Patres Athanasius, Basilius, Cassianus, et alii, est ad memoriam Redemptionis conservandam. Nam præcipua Redemptionis mysteria his horis completa esse noscuntur. Hora vespertina (inde enim officium ecclesiasticum initium sumit) Christus cœnam cum discipulis fecit, pedes eorum lavit, Sacramentum Eucharistiæ instituit. Hora Completorii post orationem in horto, et sudorem sanguinis comprehensus ab inimicis, atque ad Annam et Caipham ductus, variis modis illusit. Hora matutina in Concilio Pontificum et Pharisæorum, initium est concilium de ratione perdendi Christum. Hora prima ductus est Dominus ad Pilatum, atque inde ad Herodem, et rursus reductus ad Pilatum. Hora tertia crucifixus est vocibus Hebræorum, flagellis cæsus, et spinis coronatus a militibus Pilati. Hora sexta crucifixus re ipsa, atque a terra (ut ipse prædixerat) exaltatus, maximum Deo Patri pro totius mundi salute sacrificium immolavit. Hora nona spiritum emisit, ad inferos descendit, regnum Satanæ destruxit.

Rursus hora vespertina de cruce depositus et in sepulcrum illatus est. Hora Completorii dum ipse quiesceret in tumulo, sepulcrum ipsum ab inimicis signatum fuit, et militum custodiis septum atque munitum. Hora matutina, id est, sub auroram, resurrexit, redemptionemque perfecit; in cuius rei figuram in vigilia matutina Deus olim Pharaonem cum exercitu suo demersi in mare, et filios Israel liberavit. Hora prima apparuit sanctis mulieribus. Hora tertia descendit Spiritus sanctus super Apostolos. Hora sexta S. Petrus orans mandatum accepit, ut Gentiles admitteret ad Ecclesiam: et eadem hora coapostolus ejus Paulus Christo sibi apparente conversus; et ad prædicandum Gentilibus destinatus est. Hora nona primitiæ gentium Cornelius centurio angelico ministerio ad Apostolum Petrum audiendum missus est.

His rationibus addi potest confirmatio ex eo, quod satis constat ex Joanne Cassiano lib. II. de institutis Cœnobiorum, cap. 4. et 5, non solo humano, sed etiam angelico magisterio canonicarum horarum ordinem con-

stitutum. Item alia confirmatio ex eo, quod narrat Ado Trevirensis in Martyrologio ad nonum diem Januarii, occisa magna copia sacerdotum in persecutione Diocletiani, auditam fuisse circa eorum reliquias cœlestem psalmodiam mane et vesperi, et rursus hora tertia, sexta et nona. Quæ sane manifesta sunt indicia, quod hæc religio statis horis Deum laudandi, quam sancti illi Martyres dum viverent semper tenuerant, Deo non mediocriter placeat.

Deinde illud etiam addi potest, usque adeo antiquis temporibus studium celebrandi canonicas horas in Ecclesia floruisse, ut Julianus Apostata invidens Christianis hoc ornamentum jusserit sacerdotibus idolorum, ut ipsi quoque similem formam statis horis precandi et laudandi Deos in suis fanis instituerent. Vide Sozomenum lib. V. hist. cap. 15.

CAPUT XIV.

De antiquitate singularum partium officii ecclesiastici.

Diximus de horis canonicis, nunc de iis, quæ de ipsis horis canuntur aut leguntur, breviter dicendum est. Sunt autem hæc, Psalmi, Cantica, Hymni, Lectiones, Responsoria, Antiphonæ, Litanæ, Capitula, Collectæ, Symbolum et Confessio.

Et quidem Psalmi et Cantica, reprehendi non solent, nec possunt, cum habeantur omnia in divinis litteris, excepto cantico, quod incipit: « Te Deum laudamus ». Fuisse autem in usu apud Christianos ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ, ut in conventibus Ecclesiasticis psalmodia primum locum haberet, cognosci potest ex loco illo Apostoli I Corinth. XIV. *Cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet (1)*. Item ex Tertulliano in lib. de velandis virginibus extremo, et lib. II. ad uxorem extremo. Denique ex Concilio Laodiceno, cap. 15. et 17.

Porro canticum, « Te Deum laudamus », non habetur quidem in Scripturis, tamen compositum fuit, Deo inspirante, a sanctis Patribus, Ambrosio et Augustino, qui statim a Baptismo ejusdem Augustini, toto populo obstupescente canticum illud alternatim, et ex tempore cecinerunt; ut scribit S. Dacius episcopus Mediolanensis lib. I. Chronici,

(1) I Cor. XIV, 26.

cap. 10. Floruit autem S. Dacius imperante Justino seniore, ut S. Gregorius refert lib. III. Dialogorum, cap. 4. Addit quoque idem Dacius, canticum illud ab universa Ecclesia frequentari cœpisse. Quod verum esse cognosci potest etiam ex regula S. Benedicti, in qua post lectiones præscribitur canticum, « Te Deum laudamus ». Denique ipse etiam Lutherus ab hoc cantico non abhoruit, ut supra diximus. Quare nihil est cur in ejus defensione plura dicamus.

Jam vero de Hymnis superadditis, habemus primo testimonium Apostoli Coloss. III. et Ephes. V. qui Psalmis et Canticis, Hymnos adjungit. Videtur enim Hymnorum nomine intelligere carmina spiritualia, quæ Christiani illius temporis componebant, ut Haymo exponit. Nam et Eusebius in lib. II. histor. cap. 17. ex Philone refert, primos Christianos non tantum Psalmos Davidis et Cantica Scripturarum, sed etiam proprios hymnos canere solitos esse. Sanctus quoque Dionysius in lib. de divinis nominibus, cap. 4. non pauca commemorat ex hymnis sacris a B. Hierotheo compositis. Factum etiam illud Pauli Samosatani, qui ecclesiasticos hymnos tamquam neotericos, et nuper inventos rejecit, satis testatur, usum ejusmodi hymnorum esse vetustissimum. Vixit enim Samosatenus ante annos 1300. Denique Concilium Soletanum IV. ante annos ferme mille canon. 12. præcipit, ut hymni a sanctis Patribus Hilario et Ambrosio compositi in officio ecclesiastico retineantur. Quidam enim jam tunc cœperant eos contemnere, propterea quod in sacris litteris non haberentur.

Lectiones præcipue leguntur in officio nocturno partim ex Scripturis, partim ex homiliis Patrum, partim ex vitis Sanctorum. Usum lectionum, antiquissimum esse in Ecclesia, perspicuum esse potest ex Apologia 2. S. Justini extrema, ubi dicit, Lectiones ex Prophetis et Apostolis in conventu fidelium legi solitas. Item ex Concilio Laodiceno, quod ante annos 1200. celebratum fuit; statuit enim c. 17. ut psalmis lectiones intersererentur. Item ex Concilio Carthaginiensi III. cap. 47. ubi præscribuntur lectiones non tantum ex Scripturis, sed etiam ex vitis sanctorum Martyrum. De lectionibus quoque ex homiliis Patrum, testis est S. Hieronymus in lib. de scriptoribus